

mitive standpunkt for dum. Dets udøvere skulle tværtimod have erfaring og færdighed for at præstere, hvad byggherren forlangte, så bogen er blevet et smukt mindesmærke over fortidens oversete og forglemte håndværker.

Helge Søgaard

Bent Jørgensen: *Dansk stednavneleksikon. Jylland – sydlige del. Fyn med omliggende øer.* (Gyldendal 1983), 156 s.

Efter udsendelsen 1981 og 1982 af de foregående bind er stednavneleksikonet med dette bind afsluttet. Det kan føjes til, hvad der tidligere er skrevet, at de tre bind indeholder et spændende billedmateriale, der i sig selv er et studium værd.

Ib Gejl

Jens Lampe (red.): *Møller og møllere i Danmark gennem 100 år. Dansk Møllerforening 1884-1984.* (Forlaget Chronos, 1984). 139 s.

Festskriftet ved Dansk Møllerforenings 100-års jubilæum rummer 2 hovedartikler og nogle mindre, kulturhistoriske bidrag. Den ene hovedartikel er skrevet af Anders Jespersen, der er møllesagkyndig medarbejder ved Nationalmuseet. Han giver et kort rids af møllernes udviklingshistorie, hvor man især fæstner sig ved perioden 1750-1850. I dette tidsrum blev – med Holland som foregangsland – mølleteknikken væsentlig forbedret i såvel vind- som vandmøller. Teknikken bredte sig til Belgien, England, Nordvesttyskland og Danmark og medførte en forøgelse af produktiviteten i vind- og vanddrevne møller med 1000 %. Det karakteriserer i sig selv perioden, men er også med til at forklare vind- og vandmøl-

lernes relative sejlivethed, efter at dampmøllerne var slået igennem omkring 1850.

Om perioden efter 1850 handler festskriftets anden hovedartikel, som er en gennemgang af Dansk Møllerforenings historie. Den blev oprettet som svar på en begyndende organisering blandt svendene og på problemerne i forbindelse med omstillingen fra vegetabilsk til animalsk landbrugsproduktion, som også berørte de mange kundemøller på landet, som gradvis mistede den traditionelle mel- og grynproduktion, men fik nye muligheder ved foderstofbearbejdelse, hvilket imidlertid krævede en omstilling. Foreningen var fra starten domineret af de store møller, som dog i tidens løb dannede deres egen organisation. Fra mellemkrigstiden satte et markant medlemsfratag ind. Antallet af møller var stadig faldende, og de fleste møllere forskød aktiviteten til deres hidtidige bivirksomhed: landbrug, bageri, kornhandel etc. De gamle vind- og vandmøllers totale forsvindning som fungerende virksomheder begyndte at tegne sig i horisonten, men energikrisen fra 1973 har åbnet muligheder specielt for vindmøllerne. Det er for så vidt ikke nye muligheder, for allerede i begyndelsen af århundredet blev der her i landet – med Poul la Cour som foregangsmand – arbejdet på at udnytte vindkraften til el-produktion, men energikrisen har givet vindkraften ny aktualitet og Dansk Møllerforening et voksende medlemstal i de allerseneeste år.

Festskriftet er ikke skrevet af historikere. Det er – bedømt på sine egne præmisser – en vellykket bog. Udstyret er pænt og artiklerne interessante. Der er mindre fejl og unøjagtigheder, men det er uden større betydning, og man er Dansk Møllerforening taknemlig for, at den har ladet udarbejde et fest-

skrift. Derimod kan man beklage, at der ikke er blevet valgt en løsning, der inddrog historikere, f.eks. gennem jobtilbudsordninger eller lignende. Både møllerfaget og møllerforeningens historie kunne fortjene en undersøgelse, der går dybere, end det her har været muligt.

Jørgen Fink

Helge V. Qvistorff: *Gjæstgiveriets historie i Danmark*. (Jysk lokalhistorisk forlag, 1984). 286 s.

Bogen er et jubilæumsskrift i anledning af Centralforeningen af Hotelværetter og Restauratører i Danmarks 100-års jubilæum, men den er lagt an som en beskrivelse af erhvervets og ikke foreningens historie. Forfatteren giver et kulturhistorisk og anekdotisk rids af gæstgiveriets historie fra dets begyndelse som egentligt erhverv i Danmark omkring år 1200 til vore dage. Gæstgiveriets historie er knyttet til samfærdselens udvikling og afspejler de skiftende økonomiske konjunkturer. Så tidligt som 1283 forsøgte centralmagten at sikre landets forsyning med herberger og derved komme den private indlogering af vejfarende (det såkaldte voldgæsteri) tillivs, en bestræbelse der aldrig er lykkedes, hvilket de mange skilte med Zimmer – Rooms langs vejene tydeligt viser. Spændvidden i erhvervet er stor og voksende. De største ekspansionsperioder oplevede det i de gode år fra midt i 1890'erne til 1. Verdenskrig og fra 1947 til 1973. Især den sidste periode øgede instabiliteten i branchen. Således var den gennemsnitlige besiddelsestid af en bodega i København i begyndelsen af 1970'erne nede på under 11 måneder.

Det er ikke tanken med bogen at give en egentlig analyse af erhvervets udvikling. I stedet får man en velskrevet

oversigt over udviklingens hovedtræk, som man læser med stor fornøjelse. Bogen er meget smukt udstyret, og teksten suppleres af mange illustrationer.

Jørgen Fink

Broer og færgesteder i Danmark. (red.) Henning Dehn-Nielsen, 1984, 96 sider. 39,50 kr.

Det er Turistårbogen 1984, der skjuler sig bag ovenstående titel, og emnet må nok siges at være centralt ikke mindst for turistfolk, for netop omkring broer og vadesteder blev der skabt et ganske særligt miljø, der i dag i høj grad præges af turister.

Forfatterkredsen til bogens 6 artikler er meget spredt, men selv om der er faghistorikere iblandt, så bringer bogen ikke meget nyt. Alt er naturligvis illustreret både i traditionel sort/hvid, men også med adskillige farvebilleder. Bogen vil sikkert skabe bred interesse for de rejste emner – og så må man håbe, at det kan give grundlag for en egentlig dybtgående behandling af emnet. Desværre bringes der ingen litteraturhenvisninger, der kunne være nok så værdifulde for læseren som bogens stedregister.

Henrik Fode

Claus Bryld: *Historie og Offentlighed. Kampen om arkivadgang i Danmark 1971-1982*. (Særtryk 2, Den jyske historiker, 1984). 209 s.

Claus Bryld har skrevet en tankevækkende bog om adgangen til det kilde-materiale, der findes i de offentlige arkiver. De danske tilgængelighedsregler er blandt de mest restriktive i de vestlige lande – generelt gælder en 50 års grænse, men i ikke helt få tilfælde en